

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/ВМ 05/4-02 бр. 370/1-XVI/12
23.2.2017. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на својој X редовној седници, одржаној дана 23.2.2017. године, донело је следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: РАЗВОЈ ЧИТАЛАЧКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ КРОЗ ПОСРЕДОВАНУ ВРШЊАЧКУ ИНТЕРАКЦИЈУ И ИНДИВИДУАЛНУ АКТИВНОСТ, кандидата Смиљане Јошић и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 27.5.2014. године.

Кандидат Смиљана Јошић је објавила рад: Teachers: perceptions of factors impending school improvement in Serbia, Психологија, 47 (2), (2014), 231-247.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Војислав Јелић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/237
(број захтева)
24.02.2017.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Смиљане (Миленко) Јошић
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ Смиљана (Миленко) Јошић
(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом: _____

Развој читалачке компетенције кроз посредовану вршњачку интеракцију и индивидуалну активност
својим актом под
Универзитет је дана 27.05.2014. бр 61206-2422-14 дао сагласност на
предлог теме докторске дисертације која је гласила: _____

Развој читалачке компетенције кроз посредовану вршњачку интеракцију и индивидуалну активност
Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Смиљане (Миленко) Јошић
(име, име једног од родитеља и презиме)
образована је на седници одржаној 22.12.2016. одлуком факултета под бр 2685/1-XVIII /13 у саставу: _____

Име и презиме члана комисије		звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Александар Бауцал	редовни проф.	психологија	Филозофски ф.
2.	др Драгица Павловић Бабић	виши научни сарадник.	исто	Филозофски ф.
3.	др Ивана Степановић Илић	научни сарадник	исто	Филозофски ф.
4.	др Оливер Тошковић	доцент	исто	Филозофски ф.
5.	Невена Буђевац	доцент	исто	Учитељски ф.

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 23.02.2017.

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Војислав Јелић

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Наставно-научно веће Филозофског факултета изабрало нас је у комисију за оцену докторске дисертације коју је пријавила Смиљана Јошић, под насловом: «РАЗВОЈ ЧИТАЛАЧКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ КРОЗ ПОСРЕДОВАНУ ВРШЊАЧКУ ИНТЕРАКЦИЈУ И ИНДИВИДУАЛНУ АКТИВНОСТ».

Након анализе текста ове дисертације подносимо следећи реферат о њеној оцени.

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

Смиљана Јошић рођена је 18.маја 1987. године. Дипломирала је на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду 2010.са просечном оценом 9,20. На истом одељењу годину дана касније завршила је мастер студије са просечном оценом 10. Њен мастер рад „Улога социјалне интеракције у доношењу ризичних одлука десетогодишњака“, под менторством Александра Бауцала добио је награду *Фонда Катарина Марић* као најбољи дипломски рад из психологије у Србији у школској 2010/11години. Исте године уписала је докторске студије на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду. Током докторских студија укључила се активно и у Европску мрежу доктораната из социокултурне психологије. На свим нивоима студија, кандидаткиња је била стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Прва истраживачка искуства, С. Јошић је стекла у Истраживачкој станици Петница, као полазник, затим као асистент, а онда и као руководица програма психологије у периоду од 2009. до 2013. године. Данас у истој институцији ради као предавач и стручни сарадник. Током основних и мастер студија била је члан Лабораторије за експерименталну психологију као и демонстратор на неколико курсева на Одељењу за психологију (Когнитивни развој, Психометрија, Принципи психолошког тестирања и Когнитивна психологија). Од јуна 2012. године ради као истраживач сарадник на Институту за педагошка истраживања у Београду.

Смиљана Јошић је учествовала на неколико међународних и националних пројеката: TALIS 2013, IPA 2011, IEEPS-Коменијус итд. До данас је објавила 12 научних радова од којих су четири објављена у међународним часописима на WoS листи

(PNAS, *Journal of Applied Social Psychology*, *Psihologija u Suvremena psihologija*), четири чланка у националним часописима и четири поглавља у зборницима радова. Учествовала је на више од 25 домаћих и међународних конференција.

Поред наведеног, С. Јошић је 2012. године добила награду Ерсте банке за допринос развоју и промоцији друштвено-хуманистичких наука.

Докторска дисертација под називом „РАЗВОЈ ЧИТАЛАЧКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ КРОЗ ПОСРЕДОВАНУ ВРШЊАЧКУ ИНТЕРАКЦИЈУ И ИНДИВИДУАЛНУ АКТИВНОСТ“ садржи 221 страну основног текста, 15 табела, 5 слика, 2 графичка приказа, 5 прилога и 141 библиографску јединицу.

2. Предмет и циљ дисертације

Једно од кључних теоријско-епистемолошких питања у развојној психологији односи се на питање улоге социјалне интеракције у когнитивном развоју појединца. По одговору на ово питање раздвајају се две доминирајуће и веома супротстављене парадигме: индивидуалистичка и социокултурна парадигма. Неколико деценија истраживања није смањило интересовање научника за ово питање иако се променио фокус. Наиме, док су у почетним фазама истраживачи били фокусирани на питање да ли социјална интеракција може да има развојне ефекте, данас је фокус пре свега на питању који су домети и ограничења различитих врста социјалне интеракције у којима дете учествује. У оквиру индивидуалистичке парадигме полази се од претпоставке да се когнитивни развој развија унутар индивидуе, док је са друге стране социокултурна парадигма која почива на претпоставци да се развојно нови обрасци мишљења развијају кроз заједничку активност са Другим и кроз партиципацију у друштвеним и културно релевантним активностима.

Поред наведеног питања, две парадигме се деле у вези са развојним потенцијалом посредоване или подржане активности појединца при решавању задатака из зоне наредног развоја. С једне стране су аутори који сматрају да појединац може да оствари когнитивни напредак само уколико је подржан да на најбољи начин искористи потенцијале ситуације у којој решава задатак. Другим речима, уколико деца научена одређеним начинима комуницирају једна са другом, да разумеју мишљења и аргументе својих јаставова, она успевају да креирају нова знања и развијају своје компетенције. Исти резултати добијају се у ситуацијама када се дете упржи подршком његовог индивидуалног напредка, примењујући специфичне когнитивне стратегије, односно показујући дете у одређеним културолошкој оријентацији које му олакшава самостално решавање задатака.

Кључно истраживачко питање у докторској дисертацији Смиљане Јошић односило се на испитивање улоге коју посредована самостална активност има у односу на посредовану сарадњу код десетогодишњака. Другим речима циљ је био да се провере могућности и потенцијали посредованог решавања задатка из когнитивног домена у две ситуације: када дете самостално изводи дату активност и када је изводи заједно са вршњаком који има сличан ниво компетенција. Управо усмеравањем на ово

питање кандидаткиња даје значајан допринос у бољем разумевању развојних односа између социјалне интеракције и когнитивног развоја у специфичним ситуацијама.

Поред тога, у досадашњим истраживањима најчешће је испитиван утицај социјалне интеракције на развој општијих когнитивних способности (као што су конкретно-операционално или формално-операционално мишљење, флуидна интелигенција итд.) или на решавање неког специфичног задатка. Међутим, приметан је недостатак сличних истраживања која се тичу развоја кључних животних компетенција као што је, на пример, читалачка компетенција. Проширујући управо домет истраживања на читалачку компетенцију, ова докторска дисертација даје значајан допринос истраживачкој области управо у оним доменима који су били слабије истражени.

Основни циљ докторске дисертације Смиљане Јошић био је усмерен на испитивање начина помоћу којих десетогодишњаци могу да развију читалачку компетенцију кроз посредовану вршњачку интеракцију и посредован индивидуални рад. Досадашњи резултати истраживања не пружају целовиту слику о ефектима различитих начина индивидуалног и заједничког рада у развоју одређене компетенције. Иако имамо доказе који говоре о томе да и једна и друга врста рада може бити развојно делотворна, реч је о истраживањима која нам парцијално говоре о овим начинима рада, док недостају истраживања која ће их систематски упоређивати. То је управо један од циљева према којем је ово истраживање бити усмерено. Поред тога, на узрасту од 10-11 година дешава се важна развојна промена када је у питању читалачка компетенција. До тог узраста деца су фокусирана на учење и усавршавање читања (учење да се чита) након чега читалачка компетенција треба да постане једно од главних инструмената за учење (читање ради учења). Из тог разлога кандидаткиња је, сасвим оправдано, одлучила да се њена теза бави читалачком компетенцијом у овом критичком периоду за развој ове кључне компетенције. Дакле, основни циљ докторске дисертације је био да допринесе бољем разумевању социјалне интеракције кроз одговор на неколико повезаних питања: 1) На који начин различити модалитети посредовања (подршка у коришћењу одређених стратегија читања и подршка у заједничкој активности решавања задатака) доприносе развоју читалачке компетенције? 2) Како на развој читалачке компетенције прелази са учења да се чита ка читању ради учења утиче посредована индивидуална и вршњачка активност? и 3) На који начин деца решавају задатке читалачке компетенције којима се испитује наведена развојна промена примењујући различите облике рада у различиту подршку?

3. Основне хипотезе од којих се пошлоу истраживању

У раду се проверавају следеће хипотезе које прате истраживачке циљеве и које су засноване на кључним теоријама и претходним истраживањима:

(1) Претходни налази показали су да оба начина посредовања која су испитивана (обука у стратегијама читања и обука о стратегијама овладавања заједничким радом) дају свој допринос у заједничком раду као и да похађање ове обуке заједно доприноси когнитив

ном развоју. Због тога је управом билотешко претпоставити коју од ова два модалитета би би оделотворнији када је у питању развој читалачке компетенције.

(2) Претпостављено је да ће деца која буду пролазила кроз обуку заједно имати касније успешнија индивидуална постигнућа од деце која су била обучавана индивидуално.

Претходна истраживања показала су важност ситуације у којој учесници интеракције имају прилику да савршњачки заједно провере исправност својих идеја, што је у праву ситуација у групама које су испитиване.

(3) На основу резултата истраживача који су подучавали ученике вештинама доброг комуникације и заједничког рада формулисана је трећа хипотеза да ће парови деце који буду пролазили обуку сарадњиком користити експлоративни/истраживачки тип дијалога приликом решавања задатака. Са друге стране, претпоставља се да ће деца спонтаном интеракцијом најчешће користити конфликтни или кумулативни тип дијалога.

Истраживање је реализовано sukcesивно у неколико фаза које су обухватале пилот студије и главно истраживање. Циљ пилот студије био је усмерен на конструисање инструмената и процедуре истраживања.

Главна истраживачка студија изведена је у три дела: 1) претесту којем су одређена почетна постигнућа деце на задацима читалачке писмености, 2) експериментална фаза у којој су деца извешавали експерименталних контролних група решавала задатке у различитим ситуацијама и 3) посттесту којем су деца поновотестирана ради добијања података који говоре о развојним ефектима различитих облика заједничког и индивидуалног грађана постигнуће у читалачкој компетенцији.

Поред података добијених на основу постигнућа деце у анализи су укључени подаци добијени из видео-снимања свих интеракција које су настале као продукт дизајнираног експеримента.

У претесту је испитано укупно 329 ученика четвртог разреда из три основне школе и то су ученици чији су родитељи потписали писмену сагласност за учешће деце у истраживању. Деца која су на претесту остварила просечна постигнућа на скали читалачке писмености, одабрана су за другу фазу истраживања.

У оквиру друге, експерименталне фазе истраживања, 90 изабраних испитаника су распоређени у 6 група – 3 контролне и 3 експерименталне. Све групе биле су уједначене по броју дечака и девојчица, постигнућу у претесту као и по томе из које школе и одељења деца долазе. Тестирање деце подразумевало је да деца у експерименталним групама пролазе један од два типа обуке, а затим да имају одговарајућу подршку експериментатора при решавању задатака. Са друге стране,

код контролних група варирано је дали деца спонтано решавају задатке сами или савршњачки. У првој експерименталној групи (ЕГ1), процедура је подразумевала да једно дете прво прође обуку у разумевању прочитаног материјала, а затим дареши 5 задатака у подршку експериментатора. У другој групи (ЕГ2),

паровидесетогодишњакапролазилисуидентичнуобукукаоидецаизЕГ1стимштосудецаизЕГ2 имала додатну могућност дарешавајузадатке у сарадњи са вршњаком. Утрећојгрупи (ЕГ3), паровидесетогодишњакаималисуистизадатаккаоипретходнагрупа (дазаједнорешавајузадатке),

алитекнаконштонаучеосновнаправиласарадњеинаконштоихнеколикопутапровежбајузаједносаекспериментатором.

Децауконтролнимгрупаманисуималаподршкуекспериментатораинисупролазилакрозфазеукојимасеучеодређенаправиласарадњеиличитања. Прваконтролнагрупа (КГ0) нијеучествовалауинтерактивнојфазиипомоћуњесуконтролисанеевентуалне развојне промене код учесника измеђупретеста и посттеста. Другаконтролнагрупадеце (КГ1) радилаје, у оквиру експерименталне фазе, додатне задатке у потпуности самостално. Последњииспитиванугрупа (КГ2) чинилисусиметричнипаровидесетогодишњакакојисузаједнорешавализадаткебезикаквеподршке (спонтанизаједничкирад).

У трећој фази истраживања, деца из експерименталних и контролних група су поново тестирана две недеље након друге фазе са циљем утврђивања њиховог индивидуалног напретка или регресије на скали читалачке писмености. Каоиуситуацији претестаиовомприликомдецасуиндивидуалнорешавалазадаткекојенисувиделиу претходним фазама истраживања.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У теоријском уводу кандидаткињадаје преглед основних трендова у датој области развојне психологије и основу за увођење хипотеза. Уводни део конципиран је тако да се прво приказују основни појмови везани за улогу социјалне интеракције у развоју индивидуалних компетенција, а затим се излажу теоријски и емпиријски налази о развоју читалачке писмености. Ове две велике целине садрже и део у којем се презентују налази који говоре о подршци развоју наведених компетенција: читања и сарадње.

У другом делу рада изложени су и образложени истраживачки циљеви рада. Предмет, циљеви и хипотезе истраживања су изложени јасно и прецизно, тако да их је могуће проверити у емпиријском истраживању.

У трећем делу описане су методолошке карактеристике истраживања (нацрт, варијабле, узорак, коришћени задаци и поступак прикупљања података).

У четвртом делу кандидаткиња детаљно и систематично излаже резултате свог истраживања. Обрада података била је усклађена са захтевима тестирања и постављених хипотеза. Приказ резултата је организован у три целине: 1) приказ квантитативних резултата главних ефеката испитиваних фактора, 2) приказ идентификованих феномена који помажу у разумевању добијених главних ефеката (добијених помоћу квалитативне анализе), и 3) Приказ квантитативне анализе помоћу које су проверени феномени који су идентификовани на основу квалитативне анализе појединих случајева.

У петом делу дисертације, кандидаткиња интегрише налазе квантитативне и квалитативне анализе и интерпретира их имајући у виду теоријске и емпиријске налазе приказане у уводном делу рада. Дискусија је организована тако да кандидаткиња најпре редом одговара на питања постављена у циљевима рада, а затим идентификује нова питања која су отворена добијеним налазима и формулише одговоре на ова питања. Поред тога, у оквиру дискусије кандидаткиња критички анализира могућности и ограничења експерименталног дизајна који је примењен у дисертацији. Важан део дискусије се односи на практичне, образовне импликације добијених налаза. У завршном делу дискусије кандидаткиња је резимирала главне налазе и доприносе спроведеног истраживања.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Резултати о групним ефектима добијени су кроз квантитативне анализе обраде података које су нам указале на групни, али и на индивидуални напредак и регресију у односу на читалачку компетенцију код испитаника. С друге стране, на основу квалитативне анализе ефеката различитих врста социјалне интеракције дошло се до одговора на важно питање које су карактеристике развојно продуктивних и непродуктивних посредованих и непосредованих интеракција.

Кључни допринос докторске дисертације Смиљане Јошић лежи у чињеници да резултати ове студије показују да је однос социјалне интеракције и развоја читалачке компетенције комплексан и да он зависи од више фактора од којих су неки испитивани овом приликом.

Наиме, главни податак намуказује да постигнуће деце на тесту читалачке компетенције зависи и од обвеке ојудетепролази и од начина рада у коме оно учествује.

Овај налаз наговештава нам важну улогу индивидуалних разлика од деце, али и њихових преференција као одређеног начина рада и самог контекста ситуације у којој се ради.

Иако је социјална интеракција динамичан процес који је регулисан различитим факторима, кандидаткиња је у својој дисертацији указала на постојање важних феномена који је повезан са развојем/регресијом читалачке компетенције. Наиме,

значајно је да се припада ситуацији у којој се налази маважна улога у његовом каснијем ставу према решавању задатака истог типа.

Другим речима,

уколико дете разуме интеракцију у којој се налази

(са одраслима или савршњацима) тако да из његове позиције она буде смислена,

оно може активно учествовати у свим фазама којима се експерименталним интервенцијама предвиђени, а повезаност тим можемо очекивати и каснија боља постигнућа у читању. Налази овог истраживања такође указују на важност атмосфере у којој се одвија сарадња и заједничко решавање задатака. Конкретно, уочено је да су деца била више ангажована и мотивисана уколико је атмосфера у групи била пријатељска, а не формална. Такође, квалитативна анализа је указала на недостатак мотивације и пасивност приликом тестирања једног броја испитаника због чега су они спорије напредовали у поређењу са својим вршњацима. Сви наведени налази упућују да треба бити опрезан при

покушају давања коначних и једностраних одговора када је у питању побољшање читалачке компетенције помоћу различитих интервентних ситуација које у себи прожимају различите типове подршке и облике рада.

Поред закључака који су директно повезани са главним истраживачким питањима, кандидаткиња на основу квалитативне анализе указује и на одређене аспекте вршњачке интеракције који нису били препознати као важни у ранијим истраживањима, али су се показали као значајни за разумевање динамике социјалне интеракције и њених ефеката на учење и развој. Тако се, на пример, поставља питање улоге експериментатора у различитим испитиваним групама, методолошка ограничења која са собом доноси експеримент као и питање мање заступљености одређених типова дијалога од оних који су били очекивани.

Иако је направљен методолошки помак у односу на претходна истраживања односа развоја и социјалне интеракције и даље су доминантна она у којим се користи једна од анализа (квалитативна или квантитативна). Иако се препознаје потреба за интеграцијом различитих методологија, ретка су истраживања која приступају овом питању из обе перспективе. Докторска дисертација Смиљане Јошић даје значајан допринос овој истраживачкој области и у методолошком смислу демонстрирајући на добар начин како се могу комбиновати квантитативне и квалитативне методе.

Поред наведених доприноса који се односе на једну од важних области истраживања у оквиру развојне психологије, докторска дисертација Смиљане Јошић даје значајне налазе и из позиције психологије образовања. Уочено је да се развој читалачке компетенције може подржати на неколико начина (социјални и когнитивни). Конкретно, деца могу усавршити своје читалачке компетенције учећи и вежбајући стратегије читања али и радећи на својим комуникационим вештинама у циљу ефикасније сарадње са вршњацима. Поред тога, обуке и инструменти коришћени у експерименталној фази истраживања могу се користити у настави управо са циљем подстицања развоја поменутих вештина.

Укупно гледано, докторска дисертација Смиљане Јошић има значајан научни и практични допринос. Њена дисертација проширује сазнања о ефектима вршњачке интеракције која се одвија у специфичним условима. Поред тога, овим истраживањем проширен је репертоар знања о читалачкој компетенцији и могућностима њеног унапређивања. У раду су јасно истакнута методолошка ограничења и предности које са собом носи примењена методологија. Велики допринос овог рада огледа се у импликацијама по образовну праксу код ученика четвртог разреда основне школе.

6. Закључак

На основу анализе докторске дисертације Смиљане Јошић Комисија закључује да предложена дисертација уверљиво показује да кандидаткиња: (а) поседује одлично познавање релевантних теоријских полазишта о развојним релацијама између социјалне интеракције и развоја читалачке компетенције и да је у својој дисертацији показала изузетну способност да идентификује отворена питања у овој области, (б) може на веома компетентан начин да критички анализира и интегрише налазе

досадашњих истраживања о односу социјалне интеракције и развоја читалачке компетенције, (в) уме да развије напредан и иновативан нацрт истраживања који је настао као резултат смисленог и сврсисходног комбиновања квантитативних и квалитативних истраживачких метода и (г) компетентно влада сложеним техникама анализе и интерпретације података и да на основу резултата анализе података одговори на кључна истраживачка питања и да идентификује нова отворена питања. Поред тога, Комисија закључује да је предложена дисертација урађена по свему у складу са одобреним предлогом докторске дисертације и да предложена дисертација представља самостално и оригинално научно дело које на веома аргументован начин истражује комплексност односа између симетричне вршњачке интеракције и развоја читалачке компетенције.

На основу ових закључака Комисија предлаже Одељењу за психологију и Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду да прихвати овај позитивни реферат о докторској дисертацији Смиљане Јошић под насловом «РАЗВОЈ ЧИТАЛАЧКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ КРОЗ ПОСРЕДОВАЊУ ВРШЊАЧКУ ИНТЕРАКЦИЈУ И ИНДИВИДУАЛНУ АКТИВНОСТ» и да кандидаткињи омогући усмену одбрану докторске дисертације.

Београд, 23. 01. 2017.

Комисија:

1. др Александар Бауцал (ментор)
Филозофски факултет у Београду

2. др Драгица Павловић Бабић
Филозофски факултет у Београду

3. др Невена Буђевац
Учитељски факултет у Београду

4. др Оливер Тошковић
Филозофски факултет у Београду

5. др Ивана Степановић Илић
Филозофски факултет у Београду
